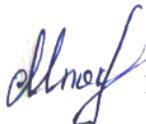

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Кафедра педагогіки та методики початкової та дошкільної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

 ¹ Марія ШПАК
«27» серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
БІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ З ОСНОВАМИ ГЕНЕТИКИ

Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
Галузь знань	<u>A Освіта</u>
спеціальність	<u>A6 Спеціальна освіта (за предметними спеціалізаціями)</u>
Освітня програма	<u>Логопедія</u>
Мова навчання	<u>українська</u>

2025–2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Біологія людини з основами генетики» для студентів освітньої програми «Логопедія» спеціальності А6 Спеціальна освіта (за предметними спеціалізаціями), галузі знань А Освіта.

Розробник:

Чайковська Ганна Богданівна – кандидат біологічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти (протокол № 1 від «27» серпня 2025 року).

Завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти

Марія ШПАК

1. Опис навчальної дисципліни

1	Освітня програма	Логопедія
2	Спеціальність	А6 Спеціальна освіта (за предметними спеціалізаціями)
3	Галузь знань	А Освіта
4	Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
5	Статус дисципліни	Обов'язкова
6	Мова навчання	Українська
7	Курс	1
8	Семестр	1
9	Кількість змістових модулів	3
10	Форма підсумкового контролю	екзамен
11	ІНДЗ	есе
11	Обсяг дисципліни в кредитах ЄКТС	5 кредитів
12	Загальна кількість годин	150
13	Аудиторні заняття (год.)	денна форма – 70, заочна форма – 30
14	Лекції (год.)	денна форма – 30, заочна форма – 10
15	Практичні заняття (год.)	денна форма – 40, заочна форма – 20
16	Самостійна робота студента (год.)	денна форма – 80, заочна форма – 120

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми здобуття освіти – 45 % до 55 %

для заочної форми здобуття освіти – 20 % до 80 %.

2. Мета навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна належить до циклу професійної підготовки та є невід'ємною складовою сукупності знань та вмінь, що формують професійний профіль майбутнього логопеда й дозволить створити передумови для усвідомленого підходу до практичної роботи. Вона сприяє становленню у студентів світоглядної основи теоретичної та практичної діяльності майбутнього логопеда завдяки засвоєнню знань з курсу та систематизації й узагальнення наявних у них професійних знань.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Біологія людини з основами генетики» є ознайомлення здобувачів вищої освіти із анатомо-фізіологічними особливостями організму людини, його органів та систем органів; висвітлення особливостей життєдіяльності організму в різні періоди онтогенезу; з'ясування основ спадковості людини та закономірності успадкування ознак; обґрунтування способів збереження та зміцнення здоров'я людини.

Навчальна дисципліна «Біологія людини та основи генетики» забезпечує формування у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

СК 1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, раннього втручання, розвитку і корекції, навчання і виховання, реабілітації і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК 3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК 4. Здатність планувати та організовувати корекційно-логопедичну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення мовленнєвого розвитку, актуального стану та потенційних можливостей дітей, оцінювати її результати.

3. Результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни «Біологія людини та основи генетики» забезпечує досягнення здобувачами таких програмних результатів навчання:

РН 2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти;

РН 3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

PH 4. Аргументувати, планувати та надавати послуги раннього втручання відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності й здоров'я дитини.

PH 12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами загалом та порушеннями мовленнєвого розвитку зокрема.

PH 17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Організм людини як цілісна система, його розвиток

ТЕМА 1. Рівні організації організму людини

Організм як єдине ціле. Рівні організації організму: клітини, тканини, органи, структурні і функціональні системи.

Клітина. Форма і розміри клітини. Хімічний склад: неорганічні речовини (вода і мінеральні солі) та органічні речовини (білки, ліпіди, вуглеводи, нуклеїнові кислоти), їх значення в клітині. Будова, види, функції нуклеїнових кислот. Структурні компоненти клітини: плазмалема, цитоплазма, органели (ендоплазматична сітка, комплекс Гольджі, мітохондрії, рибосоми, лізосоми, пероксисоми, центросома), їх будова та функції. Цитоскелет клітини. Включення як непостійні компоненти клітини. Клітинне ядро як обов'язковий компонент клітини, його будова та функції. Хромосоми, види, будова. Каріотип. Поняття про ген, генотип. Поділ клітин: амітоз, ендорепродукція, мітоз, мейоз. Фази мітозу і мейозу. Біологічне значення мітозу і мейозу.

Основні тканини людського організму: нервова, сполучна, епітеліальна, м'язова. Особливості їх будови та функцій.

Властивості організму людини: обмін речовин і енергії, подразливість, гомеостаз, саморегуляція, саморепродукція, адаптація, спадковість і мінливість, ріст і розвиток.

Механізми регуляції фізіологічних функцій: гуморальний, нервовий, імунний.

ТЕМА 2. Розвиток організму людини

Періоди розвитку організму. Основні закономірності росту та розвитку організму: безперервність, гетерохронність, гармонійність розвитку.

Передембріональний період розвитку. Статева система чоловічого і жіночого організму. Гамети. Сперматогенез. Овогенез.

Пренатальний період розвитку. Ембріональний період розвитку: запліднення, дроблення, імплантація, гастрюляція, гісто- і органогенез. Плідний період розвитку. Акт народження.

Постнатальний період розвитку. Вікові зміни показників фізичного розвитку хлопчиків і дівчаток. Поняття про акселерацію, критичні періоди розвитку, ретардацію. Основні методи вивчення стану здоров'я і фізичного розвитку.

ТЕМА 3. Основи генетики людини

Генетика людини. Поняття про ген, геном, генотип, фенотип. Методи вивчення спадковості у людини: генеалогічний, близнюковий, дерматогліфіки, пальмоскопії, біохімічний, популяційно-статистичний, цитогенетичний, гібридизації соматичних клітин. Аналіз родоvodu. Пенетрантність. Типи успадкування: аутосомно-домінантний, аутосомно-рецесивний.

Типи успадкування ознак у людини: аутосомно-домінантний і аутосомно-рецесивний.

Взаємодія генів. Форми взаємодії між алельними генами. Множинний алелізм. Основні типи взаємодії неалельних генів. Зчеплене успадкування генів. Генетика статі. Успадкування ознак, зчеплених із статтю.

Вплив генотипу і середовища на ріст і розвиток людини. Фенотипна і генотипна мінливість. Мутації. Спадкові захворювання людини.

Чинники виникнення аномалій розвитку організму. Тератогени та їх дія. Фактори ризику, що ускладнюють перебіг вагітності і народження здорової дитини.

Роль спадковості та навколишнього середовища у генезі хвороб. Дефекти обміну речовин, сімейні хвороби, генні мутації.

Змістовий модуль 2.

Анатомія та фізіологія нервової системи. Мовленнєвий апарат людини

ТЕМА 4. Морфофункціональні особливості нервової системи

Значення і розвиток нервової системи. Загальна схема будови нервової системи. Нервова тканина. Будова нейрона, його функції, види. Нейроглія, її значення.

Нервові волокна: будова, властивості, класифікація. Механізм проведення збудження по нервових волокнах. Вікові зміни нервового волокна. Поняття про нерви, їх види.

Нервові закінчення. Зв'язок між нейронами. Синапси: будова, види, механізм передачі збудження. Вікові зміни синаптичного апарату.

Рефлекс як основний акт нервової діяльності. Загальна схема рефлекторної дуги, її ланки. Поняття про рефлекторне кільце. Класифікація рефлексів.

Структура і функціональне значення різних відділів ЦНС. Спинний мозок: будова, функції, вікові особливості.

Довгастиий мозок і міст: будова, функціональне значення, вікові особливості. Мозочок: будова, функціональне значення, вікові особливості. Середній мозок: будова, функціональне значення, вікові особливості. Проміжний мозок: будова, функціональне значення, вікові особливості. Ретикулярна формація. Лімбічна система. Кінцевий (великий) мозок. Базальні ядра великого мозку. Будова кори великих півкуль головного мозку: долі кори, борозни і звивини. Локалізація функцій

у корі півкуль великого мозку. Електрична активність кори великих півкуль. Розвиток кори великих півкуль. Вікові зміни електричної активності мозку.

Вегетативна нервова система: будова, функції, вікові особливості.

ТЕМА 5. Особливості будови і функції сенсорної системи

Значення аналізаторів. Класифікація рецепторних утворень. Загальні властивості та взаємодія аналізаторів.

Зоровий аналізатор, його будова. Вікові особливості зорового аналізатора.

Порушення зору. Гігієна зору.

Слуховий і вестибулярний аналізатори: будова, вікові особливості. Гігієна слуху.

Вікові особливості нюхового, смакового, шкірного, рухового аналізаторів.

ТЕМА 6. Анатомія та фізіологія мовленнєвого апарату людини

Будова і функції периферичних органів мовлення (дихальний апарат; фонаційний апарат; артикуляційний апарат, активні і пасивні мовні органи. Центральний відділ мовленнєвого апарату. Логопедичне обстеження будови та моторики органів мовлення.

Поняття про першу та другу сигнальні системи. Слово як подразник і одиниця мовлення. Функції мови та властивості мовлення. Фізіологічні основи формування мови. Мовні центри. Співвідношення вроджених і сформованих структур мовлення. Роль міжпівкульної асиметрії в організації мови. Взаємодія мови і мислення. Порушення мовлення.

ТЕМА 7. Біологія опорно-рухової системи

Значення опорно-рухового апарату. З'єднання кісток. Суглоби. Хімічний склад, фізичні властивості і будова кісток.

Будова скелету. Скелет голови, тулуба, кінцівок. Вікові особливості скелету. Ріст і розвиток кісток, скелету.

Основні групи скелетних м'язів, їх класифікація, макро- і мікроструктура. Функціональні властивості скелетних м'язів. Динамічна і статична робота, сила скелетних м'язів. М'язовий тонус. Втома м'язів. Вікові особливості скелетних м'язів.

Гладенькі м'язи: особливості структури і функції.

Постава. Фізіолого-гігієнічні вимоги до постави. Порушення постави, їх профілактика. Профілактика та перша медична допомога при травматичних пошкодженнях опорно-рухового апарату.

ТЕМА 8. Морфофункціональні особливості системи крові та кровообігу

Поняття про внутрішнє середовище організму. Значення, склад і властивості крові. Склад плазми крові, її властивості. Еритроцити, лейкоцити, тромбоцити: будова, кількість, функції. Лейкоцитарна формула.

Поняття про імунітет, його види. Переливання крові. Вікові особливості системи крові.

Значення серцево-судинної системи. Загальна схема кровообігу. Лімфообіг. Значення лімфатичної системи. Розміщення і будова серця. Властивості серцевого м'язу. Серцевий цикл. Систолічний і хвилинний об'єм серця. Робота серця.

Рух крові по судинам. Кров'яний тиск. Швидкість руху крові по судинам. Регуляція діяльності серця і судин.

Вікові особливості серцево-судинної системи. Розвиток серцево-судинної системи у дітей різного віку. Вікові зміни систолічного і хвилинного об'ємів серця. Вікові особливості регуляції серцево-судинної системи.

Профілактика та перша медична допомога при серцево-судинних захворюваннях і кровотечах.

ТЕМА 9. Залози внутрішньої секреції, вплив гормонів на ріст і розвиток організму

Загальні закономірності діяльності залоз внутрішньої секреції. Гормони. Вплив гормонів на ріст і розвиток організму.

Щитоподібна залоза. Паращитоподібні залози. Гіпофіз. Епіфіз. Надниркові залози. Вилочкова залоза. Підшлункова залоза. Статеві залози. Статеве дозрівання. Статеве виховання учнів. Гормони і стрес.

Захворювання ендокринної системи: причини, ознаки, профілактика. Основні поняття теми: залози внутрішньої секреції, гормони, гуморальна регуляція, ріст, розвиток, гомеостаз, формотворні гормони, гормони синергісти (кортикостерон і статевий гормон), гормони антагоністи (адреналін, інсулін), гіпофункція, гіперфункція, гормони щитоподібної залози – тироксин, трийодтиронін, прищитоподібних залоз – паратгормон, кальцитонін, епіфіза – меланін, гіпофіза – соматотропін, АКТГ, фолікулін, тестостерон, вазоприсим, окситоцин, підшлункової залози – інсулін, глюкагон, надниркових залоз – адреналін, норадреналін, гідрокортизон, кортикостерон тощо.

Інтеграція нервової і гуморальної регуляції в організмі.

ТЕМА 10. Особливості будови і функції органів дихання

Значення дихання. Будова органів дихання. Дихальні рухи. Механізм вдиху і видиху. Життєва ємність легень. Об'єм дихального, додаткового, резервного і залишкового повітря. Склад повітря, що вдихується, видихається, альвеолярного. Легенева вентиляція. Перенесення газів кров'ю. Обмін газів у легенях і тканинах. Регуляція дихання.

Вікові особливості структури і функцій органів дихання. Вікові особливості дихання хлопчиків і дівчаток. Гігієна дихання.

Інфекційні захворювання: риніт, фарингіт, ларингіт, трахеїт, гострий бронхіт, хронічний бронхіт, пневмонія, ГРВІ, бронхіальна астма, природжені вади серця, ревматизм.

ТЕМА 11. Морфофункціональні особливості органів травної системи

Біологічне значення травлення. Система органів травлення дитини: будова, функції. Особливості травлення в ротовій порожнині, шлунку, кишечнику. Регуляція травлення.

Всмоктування в шлунково-кишковому тракті. Захисна властивість травного тракту. Профілактика шлунково-кишкових захворювань.

Шлунково-кишкові захворювання: гастрит, виразкова хвороба, патологія печінки, холецистит, дискінезія, дисбактеріоз.

ТЕМА 12. Обмін речовин і енергії в організмі

Значення і основні етапи обміну речовин в організмі. Обмін білків. Будова і значення білків. Перетворення білків. Обмін вуглеводів. Будова і значення вуглеводів. Перетворення вуглеводів. Обмін ліпідів. Будова і значення ліпідів. Перетворення ліпідів. Значення води і мінеральних солей в організмі, їх обмін.

Вітаміни, їх фізіологічне значення. Авітаміноз. Гіпо- і гіпервітамінози.

Енергетичний обмін в організмі. Нервова і гуморальна регуляція обміну речовин. Вікові особливості обміну речовин і енергії.

Харчування. Енергетична цінність харчових продуктів. Калорійність харчового раціону. Енергетичні норми харчування залежно від життя і характеру праці людини. Гігієнічні вимоги до організації харчування. Профілактика харчових отруєнь і шлунково-кишкових захворювань.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота		лекції	практичні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Вступ. Організм людини як цілісна система, його розвиток								
Тема 1. Рівні організації організму людини	12	2	4	6	12	2	2	8
Тема 2. Розвиток організму людини	12	2	4	6	12	2	2	8
Тема 3. Основи генетики людини	22	4	6	12	22	2	4	16
Разом за змістовим модулем 1	46	8	14	24	46	6	8	32
Змістовий модуль 2. Анатомія та фізіологія нервової системи. Мовленнєвий апарат людини								
Тема 4. Морфофункціональні особливості нервової системи	24	6	6	12	24	2	4	18

Тема 5. Особливості будови і функції сенсорної системи	14	2	4	8	14	–	2	12
Тема 6. Анатомія та фізіологія мовленнєвого апарату людини	16	2	4	10	16	2	2	12
Разом за змістовим модулем 2	54	10	14	30	54	4	8	42
Змістовий модуль 3. Анатомія та фізіологія систем організму людини								
Тема 7. Біологія опорно-рухової системи	8	2	2	4	8	–	2	6
Тема 8. Морфофункціональні особливості системи крові та кровообігу	8	2	2	4	8	–		8
Тема 9. Залози внутрішньої секреції, вплив гормонів на ріст і розвиток організму	8	2	2	4	8	–	–	8
Тема 10. Особливості будови і функції органів дихання	8	2	2	4	8	–	2	6
Тема 11. Морфофункціональні особливості органів травної системи.	8	2	2	4	8	–	–	8
Тема 12. Обмін речовин і енергії в організмі	10	2	2	6	10	–	–	10
Разом за змістовим модулем 3	50	12	12	26	50	0	4	46
Всього годин	150	30	40	80	150	10	20	120

4.3. Теми лекцій

№ з/п	№ теми	Назва теми	кількість годин	
			денна	заочна
1	1	Організм людини як цілісна система. Механізми саморегуляції.	2	2
2	2	Індивідуальний (онтогенез) та історичний (філогенез) розвиток людини.	2	2
3	3	Генетики людини, сучасні досягнення.	2	2
4	3	Генетичні хвороби, їх причини та наслідки	2	-
5	4	Будова центральної нервової система	2	2
6	4	Будова периферичної нервової система	2	-
7	4	Вища нервова діяльність людини	2	-
8	5	Сенсорна система. Будова та функціонування аналізаторів	2	-
9	6	Анатомія та фізіологія мовленнєвого апарату	2	2

		людини		
10	7	Опорно-рухова система. Будова та фізіологія	2	-
11	8	Фізіологія крові. Серцево-судинна система людини	2	-
12	9	Гуморальна регуляція. Будова ендокринної системи	2	-
13	10	Особливості будови і функції органів дихання	2	-
14	11	Особливості травлення. Травна система людини	2	-
15	12	Обмін речовин та енергії	2	-
		Всього годин	30	10

4.4. Теми практичних занять

№ з/п	№ теми	Назва теми	кількість годин	
			денна	заочна
1	1	Рівні організації організму людини	2	2
2	1	Цитологічні основи спадковості	2	
3	2	Вікові анатомо-фізіологічної особливості постнатального періоду онтогенезу	2	2
4	2	Критичні періоди онтогенезу	2	-
5	3	Генетика людини. Методи дослідження.	2	2
6	3	Спадковість і мінливість. Мутації	2	
7	3	Генетичні хвороби	2	2
6	4	Нервова система як регулятор функцій організму	2	2
7	4	Анатомо-фізіологічні особливості будови нервової системи	2	-
8	4	Вища нервова діяльність	2	2
9	5	Аналізатори, їх будова та фізіологія	2	2
10	5	Порушення функціонування органів сенсорної системи	2	-
11	6	Анатомія та фізіологія мовленнєвого апарату людини	2	2
12	6	Порушення мовлення	2	-
13	7	Опорно-рухова система людини	2	2
14	8	Морфофункціональні особливості системи крові та кровообігу	2	-
15	9	Роль гормонів у функціональній єдності організму	2	-

16	10	Особливості будови і функції органів дихання	2	2
17	11	Морфофункціональні особливості органів травної системи	2	-
18	12	Обмін речовин і енергії в організмі	2	-
		Всього годин	40	20

4.5. Самостійна робота

№ з/п	№ теми	Питання/завдання	кількість годин	
			денна	заочна
1	1	Основні тканини людського організму: нервова, сполучна, епітеліальна, м'язова. Особливості їх будови та функцій. <i>Завдання:</i> дослідити взаємозв'язок між будовою та функціями різних типів тканин. Результати дослідження відобразити у карті знань.	4	4
2	1	Функціональні та фізіологічні системи. Проаналізувати роботу функціональної системи на прикладі забезпечення такої біологічної функції як живлення. <i>Завдання:</i> виконати 4 завдання практичної роботи № 3.	2	4
3	2	Вікові зміни показників фізичного розвитку. Поняття про акселерацію та ретардацію. Основні методи вивчення стану здоров'я і фізичного розвитку. <i>Завдання:</i> - пройти в Moodle тест «Розвиток організму людини» - підготувати реферат на тему: «Вплив біологічних та соціальних факторів на онтогенез людини»	6	8
4	3	Вплив генотипу і середовища на ріст і розвиток людини. Фенотипна і генотипна мінливість <i>Завдання:</i> пройти в Moodle тест «Розвиток організму людини»	6	8
5	3	Мутації. Спадкові захворювання людини. <i>Завдання:</i> підготувати повідомлення на тему «Вплив спадковості на розвиток особистості»	6	8
6	4	Локалізація функцій у корі півкуль великого мозку, електрична активність кори великих півкуль, вікові зміни електричної активності мозку	12	18
7	5	Вікові особливості анатомії та фізіології нюхового,	8	12

		смакового, шкірного і рухового аналізаторів. <i>Завдання:</i> зробити короткий конспект особливостей розвитку сенсорних систем в онтогенезі.		
8	6	Порушення центрів мови. Причини порушення мовлення <i>Завдання:</i> підготувати презентацію про одне із захворювань, пов'язане із порушеннями мовлення. Виконане завдання розмістити в Moodle	10	12
9	7	Біологія опорно-рухової системи. <i>Завдання:</i> підготувати реферат на тему: «Роль опорно-рухової системи у формуванні мовлення»	4	6
10	8	Дослідити вікові особливості розвитку та функціонування серцево-судинної системи у людей різного віку. <i>Завдання:</i> підготувати короткий конспект результатів дослідження.	4	8
10	9	Інтеграція нервової і гуморальної регуляції в організмі <i>Завдання:</i> зобразити особливості нейрогуморальної регуляції в організмі людини у формі карти знань	4	8
11	10	Інфекційні захворювання органів дихання: риніт, фарингіт, ларингіт, трахеїд, гострий бронхіт, хронічний бронхіт, пневмонія, ГРВІ, бронхіальна астма, природжені вади серця, ревматизм.	4	6
12	11	Морфофункціональні особливості органів травної системи у людей різного віку. <i>Завдання:</i> підготувати короткий конспект.	4	8
13	12	Дослідити вікові особливості обміну речовин і енергії. <i>Завдання:</i> розробити тарілку здорового харчування студента.	6	10
		Всього годин	80	120

4.6. Тематика ІНДЗ (есе)

№ з/п	Назва теми
1	Значення біологічних знань у практичній діяльності логопеда
2	Роль навколишнього середовища в мінливості ознак організму

3	Роль соціальних факторів і профілактичної медицини для довголіття людини
4	Значення медико-генетичного консультування в сучасному світі

5. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Біологія людини з основами генетики» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- презентації результатів виконаних індивідуальних завдань;
- виконання практичних завдань;
- есе;
- реферати, короткі конспекти;
- карти знань.

6. Форми контролю

У процесі вивчення дисципліни «Біологія людини з основами генетики» використовуються такі форми контролю:

- поточний контроль здійснюється у формі оцінювання результатів навчальної діяльності студентів на практичних заняттях та виконання ними завдань самостійної роботи;
- модульний контроль застосовується після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни, оцінка модульного контролю складається з балів, накопичених упродовж вивчення змістового модуля;
- підсумковий контроль проводиться у формі тестування на сервері електронних ресурсів Moodle.

7. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Критерії оцінювання на практичних заняттях

За роботу на практичному занятті студент може отримати максимум **5 балів**.

5 балів: студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки й узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

4 бали: студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу, але при

викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Студент здатен виділяти важливі ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

3 бали: студент у цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових робіт, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Має труднощі під час виділення важливих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.

2 бали: студент не у повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових робіт, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вміє зробити найпростіші операції аналізу і синтезу, узагальнення, висновки.

1 бал: студент відповідає частково правильно, але з грубими помилками, порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблем, помилками у використанні наукової термінології.

Критерії оцінювання ІНДЗ (есе)

Максимальна оцінка – **10 балів**

1. Обґрунтованість актуальності проблеми – *2 бали*.
2. Вміння чітко та логічно формулювати свої думки – *2 бали*.
3. Повнота у розкритті теми – *2 бали*.
4. Самостійність, оригінальність і доказовість суджень – *2 бали*.
5. Структурованість викладу матеріалу – *2 бали*.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Навчальний матеріал, опрацьований у процесі самостійної роботи оцінюється на практичному занятті та/або під час тестового контролю за 5-ти бальною шкалою. Окремі теми самостійної роботи включаються до питань підсумкового контролю.

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Підсумковий контроль проводиться у формі тестування на сервері електронних ресурсів Moodle. Тестові завдання передбачають питання з усіх тем робочої програми, у тому числі і завдання самостійної роботи. Кількість питань в підсумковому тесті – 30, кожне правильне питання оцінюється в 1 бал.

Розподіл балів, які отримують студенти

Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2				Змістовий модуль № 3							ІНДЗ	Підсумковий контроль	Сума	
Тема 1	Тема 2	Тема 3	ЗМ 1	Тема 4	Тема 5	Тема 6	ЗМ 2	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 01	Тема 11	Тема 12	ЗМ 3				
5	5	5	15	5	5	5	15	5	5	5	5	5	5	5	30	10	30	100

Оцінка за тему є середнім балом оцінок за практичні заняття і самостійну роботу.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
85-89	B	добре
75-84	C	
64-74	D	
60-64	E	задовільно
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Нормативні документи.
2. Опорні конспекти лекцій, методичні розробки до проведення практичних занять, навчальні посібники.
3. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни;
4. Система запитань і завдань для керівництва самостійною роботою студентів, ілюстративні матеріали
5. Мультимедійний проектор – демонстрація презентацій.
6. Комп'ютери з доступом до Інтернету – проведення підсумкового контролю.

9. Рекомендована література

Основна

1. Бердишев Г. Б., Криворучко І. Ф. Медична генетика. Київ: Вища школа, 1993. 143 с.
2. Біологія людини: навч. посібник / за ред. О. І. Плиски. К. : Кондор-Видавництво, 2015. 270 с.
3. Губський Ю. І. Біологічна хімія. Київ. Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. 508 с.

4. Лановенко О. Г. Генетика. Закономірності та механізми спадковості: підручник у 2 частинах. Ч. 1. Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2019. 312 с.
5. Маруненко І. М., Тимчик О. В., Неведомська Є. О. Генетика людини з основами психогенетики : навч. посіб для студ. вищ. навч. закл. К.: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. 232 с.
6. Маруненко І. М., Неведомська Є. О. Біологія людини з основами генетики: посібник для лабор. і самост. робіт для студ. небіол. спец. вищ. пед. навч. закл. Київ : КМПУ, 2008. 98 с.
7. Маруненко І. М., Неведомська Є. О., Бобрицька В. І. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: курс лекцій для студ. небіол. спец. вищ. пед. навч. закл. Київ : Професіонал, 2003. 480 с.
8. Маруненко І. М., Неведомська Є. О., Бобрицька В. І. Основи генетики людини: навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закл. К.: КМПУ, 2006. 170 с.
9. Помогайбо В.М. Генетика людини: навчальний посібник. К. : Академія, 2014. 278 с.
10. Тимчик О. В., Маруненко І. М. Збірник задач з генетики людини : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. 102 с.
11. Чайченко Г. М., Цибенко В. О., Сокур В. Д. Фізіологія людини і тварин. Київ : Вища школа, 2003. 463 с.

Допоміжна

1. Головацький А. С., Черкасов В. Г., Сапін М. Р., Федонюк Я. І. Анатомія людини. У трьох томах. Т. 1. Вінниця: Нова книга, 2006. 368 с.
2. Головацький А.С., Черкасов В. Г., Сапін М. Р., Федонюк Я. І. Анатомія людини. У трьох томах. Т.2. Вінниця: Нова книга, 2008. 368 с.
3. Головацький А. С., Черкасов В. Г., Сапін М. Р. Анатомія людини. У трьох томах. Т.3. Вінниця: Нова книга, 2009. 368 с.
4. Коляденко Г. І. Анатомія людини : підручник. К. : Либідь, 2001. 384 с.
5. Кучеров І.С. Фізіологія людини і тварин. К. : Вища школа, 1991. 327 с.
6. Кузів О.Є. Основи біології та генетики людини: курс лекцій. Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2016. 92 с.
7. Медична біологія / за ред. В. П. Пішака, Ю. І. Бажори. Підручник. Вінниця: Нова книга, 2017. 608 с.
8. Розанов В.А. Біологія людини і основи генетики: навчальний посібник для студентів психологів: вид. 2, виправлене та доповнене. Одеса: ВМВ, 2012. 436 с.

10. Інформаційні ресурси в Інтернеті

Біологія людини з основами генетики : ЕНМК. URL : <http://elr.tnpu.edu.ua/course/view.php?id=589>